

# VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;  
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis  
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato

*Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA	IN ANGLIA	IN CIVITATIBUS FOEDERATIS	IN GERMANIA	IN CANADA
Apud GRANTHNER ET WOLF	Apud "KRONIKA RODZINNA",	AMERICA SEPTENTR.	Apud FRIDERICUM PUSTET	Apud LEMMAIRE GRANCHER FRERES
	Apud BURNS AND OATES	Apud FRIDERICUM PUSTET	S. Sed. Ap et S. Rit. Congr. Typ.	
VARSAVIAE POLONORUM	VARSAVIAE POLONORUM	S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.		MONTREAL
Nakowskie Przedmiescie, 15.	Krakowskie Przedmiescie, 6	NEW YORK CINCINNATI	RATISBONAE in BAVARIA	1090, Rue Notre-Dame.
	LONDON W.	52, Barclay Street. 430, Main Street.		
	28, Orchard Street.			

## RERUM INDEX

LUCIDUS MARIA PAROCCHI .....	<i>Vox Urbis.</i>
AD COMMENTARIUM « VOX URBIS » SALUTATORIAE LITTERAE .....	L. M. Parocchi.
DE HISTORIA ET GEOGRAPHIA IN SCHOLIS TRADENDIS. ....	H. D. V. Pieralice.
SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIIS. Tigris marina. ....	I. B. Rosani.
DE « FIDIBUS » .....	A. Costaggini.
DE BASILICA « S. MARIAE ANTIQUAE » AD RADICES PALATII INTEGRE DETECTA .....	Romanus. Senior.
DE SYMBOLIS QUAE DEIPARAM RESPICIUNT .....	Fr. Xav. Reuss.
FABULAE SELECTAE FONTANII A IOANNE BAPT. GIRAUD LATINE REDDITAE .	Hersilus.
BESTIOAE CANTANTES IN IAPONIA .....	P. Alexis.
SERPENTES ET VENENA SERPENTUM .....	Poplicola.
ANNALES .....	Scriba.
PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS PERENDIS .....	P. Angelini.
LIBRORUM RECENSIO. ....	C. Dehò.
NICOLAI MACHIAVELLI SENTENTIAE .....	M. Fusco.
AENIGMATA .....	

*In tertia operculi pagina:*

VARIA: Canis medicinam faciens. - Herbae semina scientia risum. -  
Vetustissima bibliothecarum. - Iocum .....

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGANI

35, Via della Pace

MDCCCIII



PROSPECTUS SUBNOTATIONIS  
COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCXCIII

Pretium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 1/2; Coron. 15 *recto tramite mittendum ad*

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM  
COMMENTARII "VOX URBIS", POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,  
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui pretium uti supra miserit infra Ianuarium mensem anni MDCCCXCIII, praeter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCXCIII, accipiet ad libitum

a) Librum (vulgo «album») praecipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse destructum; sive

b) Urbis e laniculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. 1,10 x 0,24); sive

c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS  
eliget insuper:

a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiastica rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam ubique ad Libell. 7 50; Marck 6; Sch. 6; Doll. 1 1/2; Rubl. 3; Flor. 3 1/2; Coron. 7 1/2. Ipse electos libros describat atque Commentarii administrator significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Rei publicae debito; sive

b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, ceu supra, ad dimidium annuae subnotationis;

c) Qui potius cupierit, dimidium subnotationis pretium ei remittetur qua pecunia

Hac ultima conditione (c) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi gratis Commentario fruuntur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina exspectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.



# VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:  
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.  
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

## LUCIDUS MARIA PAROCCHI.

VIRI purpurati interitum, qui nostris ab exordiis inceptui insolito ita favit, ut testes benevolentiae suae litteras in primis *Vocis* nostrae paginis evulgandas dederit, vehementi tristitia, quam fovet grati animi sensus, hodie lugemus. Quod si uno verbo erunt Lucidi Mariae Parocchi dicendae laudes, fatendum praesertim summi ingenii vim summamque cuiusvis doctrinae, vel recentissimae, notitiam una cum moribus piissimis, atque christiano sacerdote vere dignis, pietate, comitate, modestia, et pene dicam tennitate vitae virum illum collegisse.

Quibus animi dotibus quoadusque Pontificis summi vices in Romana dioecesi regenda sustinuit, populi animos ita sibi devinxit, ut illius nomen passim cum veneratione per os civium insonaret. Modo qui dilexerant vivum, mortuum desiderant profuso fletu, dum arridet simul caelestis spes de proemio supernis virtutibus et doctrinae eius concessio.

Quod spectat ad nostra, auspicem, inquam, operis nostri amissum dolemus, virum summa eruditione dicendi scribendique ita excultum, ut iure *omni laude cumulatus orator* habitus sit. Quam quidem laudem, ut Dei ministrum decebat, in sacris disciplinis primum est assequutus, divinarum rerum praesertim et Sacrae Scripturae interpretandae doctrina, qua imbutus tamquam tutissimo fundamento inniti sese credidit. Philosophiae etiam ita vacavit, ut non experimentum modo, cum in sacro ephebeo Bononiensi legit, diu ediderit, sed deinde quoties diceret aut e suggestu aut de plano comparatam inde labore maximo veritatis lucem ostenderet.

Attamen non unum hunc studiorum ambitum sibi definivit, sed omnia pene est prosequutus alacri et avida mente, quae hodierna praesertim humanitas latius in dies progressa congestit, ius, historiam, liberalium artium doctrinam atque recentissimam, quam vocant societatis disciplinam, seu « sociologiam ». Quare vel in conventibus academicis aut scholasticis,

quos non facile numeres, quibus quotannis vel ex officio vel ex urbanitate aderat, ad dicendum plerumque invitatus huiusmodi uberrimam sapientiam fuse atque funditus sibi et undique perspectam praestabat orationibus, non modo veritate et gravitate doctrinae, sed etiam arte dicendi exquisita. Inde omnes mirari passim quomodo vir tot curis distentus omnia omnis generis persequi valeret, omnia investigare et perlegere, et lecta ita potenter retinere, ut librum nocte vix una delibatum, defixum deinde alta mente et tenaci haberet. Hac admiratione juvenes nos ad Sancti Stephani templum eum audivimus theologicis altissimas veritates disputantem, ac deinde in Arcadum academicis coetibus de litteris et bonis artibus, de poetis, de artificibus dicentem summa venustate et vivissimo pulchritudinis sensu.

Memoranda haec eo potissime, quod tot laborum monumentum vix reliquerit, nec sane adaequatum, *Sermones*, sive quos edidit contra haereticos Interanos vel falsos philosophos, qui a ratione nomen usurpant, sive quos alias alibi enuntiavit, panegyricas vel funebres orationes, vel academicas, sive in summorum virorum aut Pontificum, sive in sanctorum laudem recitatas.

Natus erat idibus Augustis an. MDCCCXXIII Mantuae. Quintum lustrum emensus inter clericos cooptatus, Romam venit, ubi in Gregoriano athenaeo mira laude studiorum curriculum explevit. Tres supra viginti annos natus sacerdotio auctus, sequenti anno sacrarum disciplinarum lauream assequutus est. In patriam redux has disciplinas, Ecclesiae historiam ac civitatum et ius canonicum, sacros tirones docuit. Mox curio adlectus animarum fungi curis coepit, quas viginti annos summis laboribus perduxit, usquedum ad Papiensem Episcopatum Pius IX Pontifex eum vocavit. Biennio post, ad Bononiensem cathedram est translatus, eodemque anno sacra purpura decoratus. Leo XIII deinde ad Episcopale munus in Urbe sua vice gerendum ex Bononia adlegit, quod cum Albanensi sede ac deinde Portuensi etiam cumula- vit. Theodulpho Mertel, S. R. E. Cardinali Vice-

Cancellario vita functo, eius in locum successit, quo in munere non tam annis plenus, quam ob diuturnos labores morbo saevissimo fractus, XVIII kal. Febr. placide quievit in Domino.

VOX URBIS.

## AD COMMENTARIUM "VOX URBIS," LUCIDI MARIAE PAROCCHI SALUTATORIAE LITTERAE.<sup>(1)</sup>

INGENS nuperrime orbem pene totum desiderium pervasit, doctissimos quosque ad idiomatis unitatem revocandi. Experimentum ad id sumptum in irritum cessit, cum potiusquam unum inter plura loquendi genera eligeretur, antiquitate, diuturno usu, vi et ingenita perspicuitate praecellens, novum ad lubitum effectum est, idque sapientia vacuum et elegantia, impervium, barbarum, quod simul ac rerum novarum captatores aggredi coeperunt, litteris exculti homines, consensu unanimi, abiecerunt.

Verum latina lingua, vel aevo nostro doctorum exercitatione probata, iis pollet dotibus, quibus universim, perinde ac generis humani idioma, haud difficile usurpetur. Ea nimirum *Vergilium* aluit et *M. Tullium*, *Horatium*, *Catullum*, *T. Livium* et *I. Caesarem*, *Sallustium* ac *Tacitum*, *Terentium* et *Plautum*, *Phaedrum* et *Cornelium Nepotem*. Terram, imposito iure, edomuit, temperavit aequitate; christiana fide abluta, divinam patefecit sapientiam, sacrisque praefuit operandis. Nec eam humanae philosophiae cultores negligere passi sunt, cum praeter *Scholasticos*, aevi renascentis principes, quos inter memoro *Nicolaum Cusanum* atque *Copernicum*, in deliciis habuere, et post eos clarissima illa metaphysices et historiae naturalis lumina, *Leibnitius* atque *Linneus*.

Tempestive proinde ephemeridem in Urbe edendam Viri amplissimi excogitarunt, quae novos ac veteres divinae humanaeque sapientiae thesauros proferens, latinam indueret maiestatem.

Coeptum opus gratulor vehementer, D. O. M. adprecatus, ut late per orbem diffusa, *VOX URBIS*, oboritur iam saeculo, dominicam vocem praecurrat.

Ex Aedibus Vicariatus,  
Romae, idibus Octobribus M.DCCC.XCVIII.

LUCIDUS M. Card. PAROCCHI.

(1) Cfr. an. I, num. I.



## LA LEGGE

MONITORE GIUDIZIARIO E AMMINISTRATIVO

—  
An. XLIII  
—

Commentario huic, de rebus forensibus deque rei publicae administratione monenti, grandis quidem mutatio hoc anno MDCCCIII allata est. Non solum enim annuae subnotationis pretium, quod libell. 36 hactenus fuit, ad libell. 24 imminutum est (extra Italiam lib. 30); sed longe auctus commentarius dabitur sociis, qui bis in mense fasciculum accipient paginis LII, iisque magnis ac bifariam divis, constantem. Exeunte autem anno, universi iuris suppellectili (vulgo *repertorio*), ex Itatorum commentariis forensibus omnibus deprompta, donabuntur.

In commentarium **LA LEGGE** redigendum plus triginta viri inter clarissimos iuris peritos incumbunt, ita ut omnium huius generis absolutissimus is exsistat, temque qui minimo pretio veneat.

—  
*FASCICULI SPECIMINIS GRATIA GRATUITO MITTUNTUR.*  
—

Omnia quae ad commentarium attinent sic inscribuntur:

**Società Editrice Laziale**

ROMA, CORSO UMBERTO I, 219.

## MINERVA

RIVISTA DELLE RIVISTE

—  
An. XIII  
—

**MINERVA** ex probatissimis totius orbis commentariis excerptit atque in epitomen cogit summi momenti scripta, quae de doctrinis, de ratione civili, de religione, litteris, bonisque artibus omnibus vulgentur. Singulis dominicis diebus XXIV magnis paginis prodit, praeter operculum, quod pag. VIII constat.

—  
**Praemia lectissima sociis conferuntur.**  
—

Pretium annuae subnotationis est  
libell. 10; extra Italiam libell. 12,50.

—  
*FASCICULI SPECIMINIS GRATIA GRATUITO MITTUNTUR.*  
—

Omnia quae ad commentarium attinent sic inscribuntur:

**Società Editrice Laziale**

ROMA, CORSO UMBERTO I, 219.

Subnotatio binos commentarios complectens **LA LEGGE & MINERVA**  
libell. 31, loco libell. 34, datur.

## SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes idib. Novembr. an. MDCCCIII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.



## DE « FIDIBUS ».

MUSICES inter organa, recentissimae quidem inventae fides habentur. Eas praevenerunt testudines, citharae, lyrae, aliaque eiusmodi, quousque Normanni populi, per Europam diffusi, organa plectro ludenda secum quinto circiter a saeculo p. C. attulere. Maioris modi fidium minores ad instar fabrefactae, earumque saeculo praesertim decimosexto, organarii opifices, mensuram et rationes tuta norma statuerunt, ut earum ex ligneo corpore sonitus, suavis, vis, variaque modulatio prodirent.

De primo huiusce organi fabro etsi sub indice adhuc lis est, consentiunt plerique Brixiae anno MCCCCXLIX primum fides exstructas a Ioanne Kerlino genere Armorico; circa idem vero tempus peritissimi fidium fabri celebrantur Dardellius Mantuanus, Duiffo Tirolensis alique, qui tum in Italia, tum in Gallia ea arte vivebant.

Mox Cremonenses fabri Amati nomine, certas regulas ut fides optime perficerentur constituere: lignorum speciem, mensuras, manubrii longitudinem, colorem ad illiniendum; quae omnia, experientia duce, ita praescripta sunt ut puras, suaves, sonoras voces organa haec musica efferrent. Res vero tam prospere gesta non uni fabrilis experientiae tribuenda, sed subtili quoque investigationi, qua in ausu tentando artifices ducebantur. Quinimo sonitus disciplina recens admodum provecta, postquam de fidibus extruendis diu investigasset, magis magisque ostendit quanta sapientia Amati illi fabri in re ducti fuerint.

Post Amatam gentem, Guarneria artem eandem est prosequuta, quoadusque eo peritiae devotum est qua Maginius dulcissimarum fidium faber laudatur, una cum Stradivario, qui vim maximam vocis e fidibus elicere potuit, ac Steinerio, Bergontio aliisque non caduca umquam gloria illustratis.

Per organi caput modorum vestigia ad fines totidem lineolis primum distinguebantur, quas hodierna testudo atque cithara adhuc habent; at brevi ludentium sapientia id inutile effectum est, quinimo plectri via solutior liberiorque facta; serius autem alia quoque, sed minoris pretii innovata a ludentibus illis eximiis artificibus saeculo XVIII obortis, ut Tartini, qui plectrum iterum produxit, quem Lullius contra contraxerat, ut discipulorum imperitiae serviret.

Itali enim plerumque musices magistri existerunt qui fidibus ludere scirent; haud mirum itaque si eorum seriem satis longam enumeramus fidibus ludentium; satis sit quaedam nomina commemorare. Iam a saec. XVII Blasius Marini, Carolus Farina, Tarquinus Merula, Ioannes Fontana, Ioannes Bassani, Archangelus Corelli, Ioannes Vitali, Iosephus Torelli, Antonius Veracini, Antonius Vivaldi multa de re poemata, eaque sive in aulis, sive in theatro agenda scripsere.

Sequenti saeculo XVIII advenere Babbis Cesenas, Brunettius Pisanus, Castrucci Romanus, Fiorillo Neapolitanus, Geminianus Lucensis, Giardinius ex Augusta Taurinorum, Locatellius Bergomensis, Mestrinus Mediolanensis, Campagnolius Bononiensis, Rolla Pavensis, Tartini ille denique summus Tauriniensium

decus et gloria: qui omnes pariter, praeter summam ludendi peritiam, scriptis quoque musices carminibus eximiam laudem retulere, tum suavitatem, tum dulcedinem, qua commoti suas paginas edidere.

Recentissimo tempore Viotti e magistro inita nova sunt, qui discipulum habuit illum nunquam victum, vel superatum fidium lusorem, Nicolaum Paganinum, cuius memoriam nulla aetas delebit. Hodie vero laus haec quoque ab Italis exsulavit, ita ut nomina hac arte maxime illustrata Ioachim sint, vel Sarasate, aut Wilhelmi, aut Kubelik, vel Thomson.... passim aliena.

★

Quo ex tempore autem musices dramata agi coepta sunt, brevi accedit ut inter organa ad concinentium voces obsecundandas collecta primum locum fides assequerentur. Ante fides citharae, et barbiti, et testudines advocabantur; at, fidibus recte exstructis, musices magistri ad eas statim confugere. Primum vero, certis tantum in dramatum locis, certa organa a scriptoribus designabantur, mox contra, auctore Monteverdio, organorum omnis pars arbitrio moderantis magistri non amplius relicta est, sed ab auctore scripto constituta, ut iuxta varios casus, qui in scena agerentur, iuxta varias concinentium voces, sonituum quoque natura et vis apte modulata consentirent. Itaque factum est ut paullatim, testudine atque cithara sublata, fides earum in locum plerumque subvenerint, eaeque non una tantum specie, sed varia magnitudine fabrefactae, donec quae nunc vocatur « tetrastichum plectrum » nucleum et centrum musices nostris in theatris constituerit.

Qua de causa tamen vox fidium prae ceteris clara insonet atque pura, explanare breviter iuxta tradita ab Helmholtz, physices doctissimo viro, documenta contendemus. Lex est ut sonitus purus atque robustus diffundatur, ut simplici voci aliae simul consonent, quae « harmonicae » dicuntur. Has voces fistulae ad rem exstructae dispartuntur, metiuntur, atque in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum vibrare super simplici voce noscuntur: voces huiusmodi « harmonici » compellantur.

At qui primi in divisione sonituum designantur, consonare passim inter se exaudiuntur suaviter, postremi contra dissonare asperae: quo itaque ex primis vocibus magis dutescit organum, eo suavius concinit; ex secundis contra aspera voce resonat. Tibiae vox pauperrima uti est huiusmodi vocum, suavissima auditur; at facile inde taedium parit; humana vox huiusmodi « harmonicis » multis vibrat; at fides prae ceteris organis hac copia pollent, et ad sextam, ad decimam usque musicam notam variis harmonicis canent. Maxime varia itaque fidium musice, quae summa ex suavitatem, ad asperam atque robustam vim ascendit, quam si probe peritus fidium lusor edere plectro callnerit, tunc summam voluptatem eius ex arte audientes concipient.

Qui vitreas vel testaceas, vel aeneas fides fabrefacere conati sunt, operam perdidisse se brevi ac facile viderunt; idemque contigit « fidibus quadratis » Savart a doctore constructis: ita plane ut iterum inde arguerint sapientes in liberalium

artium negociis aliquid semper latere aut occurrere ignotum et obscurum, quod nulla investigatio arripit, quod satis experientia iuvatur, maxime vero flamine quodam atque intuitu, uti Amatis fabris contigit, assequendum manet.

A. COSTAGGINI.

## DE BASILICA «S. MARIAE ANTIQUAE»

AD RADICES PALATHI

INTEGRE DETECTA.

FELIX illa immutatio, qua paullatim orbis Romanus, idolorum servituti addictus, in ditionem Crucis redactus est, multos graecorum romanorumque mores christiana nova doctrina induit, multaque, etsi intacta viderentur servari, novo afflante spiritu innovata intimius nepotibus tradidit. Qua de causa aedificia quoque non pauca diis fallacibus sacrata, vel ubi tot per saecula, effraena maiorum licentia debauchata fuerat, in cultum Dei veri transierunt, amissisque perditae religionis pompis, novos ritus suavissimos celebrari, nova thura suos intra parietes comburi conspexere.

Hac mente profecto aula aedis imperatoriae in Palatini collis radicibus, prope forum, delecta videtur ubi Sanctae Mariae templum surgeret, quod deinceps, aetate recentiore, a Sancta Maria Antiqua dictum est. Ea modo non revocem quae iam satis fuse de exploratis novissime insignis templi reliquiis in fasciculo *Vocis Urbis* tertio, qui quarto nostri operis anno palam est editus, recolui. Ad rem redeo tamen duobus de causis, quarum altera connexio quaedam cum argumento de Priscillae coemeterio quod in superiore numero attigi, altera ipsum monumenti pretium, cuius etsi multa, vix ac in lucem rediit animadverterimus, hodie tamen, cum omnino restitutus visitantibus appareat, gravioris esse ponderis magis magisque deprehenditur.

Et profecto id coniectabant lectores vix ac inspexerint formas et figuras loci, sole expressas quas subiicimus (1). Vestae atque Inturnae numinibus Virgo Deipara illibata in aris sufficitur: fabulosa illa, quae mediae aetatis ferrei scriptores referunt de Silvestro Pontifice draconem ibi necante, ignem Vestae sacrum serpentemque cultui eius proprium manifeste satis revocant. Inde locus « infernus » dictus, temploque nomen datum Sanctae Mariae de Inferno; quod cum videretur deinceps parum conveniens dulcissimae Virgini, immutatum est in Sanctae Mariae Liberatricis (a poenis inferni) (2).

Hulsen doctor (3) locum templi bibliothecam aedis Augusto Octaviano sacrae esse dixit, cuius ad latus aulae templum ferme ipsum patebat. Nartheis, atrique, vel ipsius basilicae

(1) Eae quoque, ut de Priscillae coemeterio, ab editrice societate Desclée-Lefebvre libenter *Vox Urbis* oblatae sunt, ex opere depromptae, cui titulus: *Le forum Romain et le Palatin d'après les dernières découvertes*. Quin etiam cum ipsius operis a clarissimo viro Horatio Marucchi descripti, ac proxime vulgandi, paginas quae argumentum nostrum respiciunt legere in formis nobis concessum sit, duplicem humanissimo offerenti gratiam debemus et publice referimus.

(2) Cfr. *Mirabilia Urbis Romae*; et etiam De Rossi, *Bullettino di Archeologia Cristiana*, an. MDCCCLXXXV, pag. 143.

(3) Cfr. *Mittheilungen des Arch. Instit.*, an. MDCCCLII, n. 1.



## DE HISTORIA ET GEOGRAPHIA IN SCHOLIS TRADENDIS.

Si pietas est avorum colere memoriam, si foecunda bonorum privatis publicisque rebus est ars, quae patrum nostrorum maiorumque nomina, praeclara horum facinora et sapienter dicta saepe memorat, ut posteri ad imitanda, immo ad aemulanda excitentur, si flagitiosorum hominum recordari scelera utile quoque peraepe est, ut a vestigiis eorum persequendis posteri deterreantur, et nomina non minus quam facta perhorrescant infamiamque rebus ac nominibus impositam vereantur, non minus decet locum, in quo sumus, domum in qua versamur recte cognoscere, nec esse nobis licet externarum cupidis rerum, nostrarum incuriosis. Duplici ab instinctu hoc, non a more, non ab usu, sed a natura ipsa humani generis orto et conditione nostra communi Historiae disciplinae omnes, omnes Geographiae disciplinae processerunt, quae non a cultu hominum sumpere principium, sed quodammodo praecesserunt; nascimur enim antequam excolamur, nec perfici possumus, nisi prius esse coeperimus qui postea perficiamur. Quod quidem potest quisque lubitu suo intelligere si puerorum mores consideraverit, quos vel nunc ad manus habemus. Quaeso enim quid est curiosa illa puerorum et irrefrenabilis, prope dixerim, rabies, qua omnes domorum angulos perscrutantur, quoque recondita quaerant visuri, tractare manibus gaudent, aequalibus ostendere, vicina et longinqua conspiciere, et si ager, si hortus, si viciniam in proximo fuerint, a limite ad limitem peragrari passibus, ad palmum usque, ad frutulum omne cognoscere, revisere, frequentare? Geographicus instinctus est; nil amplius nil ultra quaeras. Et quid est illud nescio quid, at maximum tamen, quo pueri te sequuntur, tecum sint, assideant, a narrantibus tuis pendant labiis inquietae suae indolis prope oblitae si fabellas promiseris, si historias narveris mirabiles, si narrationem tuam prodigialiter gigantibus, gonisque intertexeris, Horatio ioculenter despecto, adversus te reclamante incantata:

*Nec Deus interit, nisi dignus vindice nodus  
Inciderit?*...

Historicus instinctus est... Perfice igitur utrumque instinctum, artem, consilium, intellectum, experientiam adhibe, et historicam habebis pariter et geographicam disciplinam, natura duce provocatam, inchoatam, sapientiae coordinantis, distribuentis et lima, et mora, et labore perfectam.

At quo fit ut puer, quam illi praeceptor lectionem dederit, sive historicus sit, sive geographicus, non aequis respiciat oculis, et defatigata mente suscipiat? Qua de causa, fatalibus elapsis diebus, quibus de utraque periculum faciendum est, in pestem ac tartara utraque amandetur, librique, volumina, in quae toties inonbuere discipuli, super quibus toties paluere discentes, memoriae, psyttacorum ritu, verba mandantes, in araneoso angulo armarii deponantur, et, quodam sacrilegii metu, non ultra legendae chartae illae resumantur?... O facetum, o lepidum Catulli ingenium, quo condiscipulus meus usus est, qui spectabili quidem

loco in pluteis amoenae bibliotheculae suae historicos libros et geographicos, quibus in scholis diu cruciatus fuerat septem circiter annis (non « annos »; perspice acumen hominis!) collocaverat, at super inscriptionem posuerat a Catullianis nugis depromptam in religatos:

*Annales Volusi cacata charta* (1).

Quo fit hoc, quo fit, ut adversus naturae vota illi pergant, qui aetatis causa naturae inclinanti, quam praecipienti aut vetanti intellectui, magis et libentius obtemperant?... Unice ex hoc, quia a studio, quod iucundum non sit, omnes refugimus. Atque ideo in unum hoc puto omnes esse intendendos nervos, conatus, omnem praeceptoris adhibendam industriam ut spinas, ut tribulos a campo, ab horto hoc arceat. Qui si fecerit, protinus videbit per laeta illa non deambulare, sed exsultare, sed discurrere gestientes discipulos suos.

Et quidem video apud Anglos, apud Francos, apud Germanos maximi haberi utramque disciplinam, et in athenaeis, in scholis quibuscumque ad eruditionem hanc impertiendam novas constitui horas auditionum; lectionum, praedicationum horas numero auctas, non pulchra et rationabili ratione decoratas, desiderabiles factas. Quid erit inde? Numquid profectus maior?... Nihil, praeter maius fastidium taediumque audientibus, pudorque docentibus accrescens. Non tempus pueris, sed voluntas deest. Atqui voluntatem excitabit, si non plagosus Orbilius, — verbera enim a scholis nostra aetas dimovit humanior, — certe superciliosus multo magis examinatus, qui segnes puniet, damnans eos iterum ad transtra scholae, quae, infausto alite, praeterito anno occuparunt. At huiusmodi punitio illuc redit, unde condiscipulus ille meus demigravit. Novo anno eosdem petent sulcos, quos iam scalpserant; profundius vomer agitur, aliquid sementis inseretur solo repugnanti, et herbescet aliquid, et aliquid germinabit, praesertim si domi paterfamilias indignans prodiga manu dederit verbera, quibus, quasi stimulis boves, cedere, parere, et progredi necesse est. At quid inde? Studebuntne? Incumbent, sed minime studebunt, quia non amabunt.

Omnis igitur quaestio tota in hoc est, ut inveniantur ratio, qua amabile fiat studium; amabile autem est quod delectat. Verum ipsa delectatio duobus quasi cardinibus, sive spiritum, sive corpus pertineat, innititur, quorum si alter desit, alter quoque deficiat necesse est. Primusque et princeps est ille, qui naturae conveniat gavisuri; alter, qui non difficultatibus nimis saepiatur et intolerandum praeferat sive damnum, sive incommodum quaerenti. Itaque quotquot historicas et geographicas res impertiunt adolescentibus prae ceteris curare debent ut, quae docent, naturae puerorum quodammodo respondeant, et, quae discenda sunt, ita proponantur, ut neque multitudine obruant animum, neque varietate perturbent, commisceant, confundant, neque tenebrosis imbuta et involuta praeceptis mentes discentium fatigent; sed varietate iucundent, multitudine ditent, praeceptis iter facilius et proclive sternant, abeuntibus blandiantur, comantes permulceant non modo, sed auxilio sint, sed opulentur.

(1) CATULLI, lib. I, XXXVII.

Nos, qui utraque in disciplina in scholis nonnulla experti sumus, pauca fusiori elucubratione exponemus, in qua sine ira et studio, sed veritate rerum tantummodo erunt proposita, proposita ad discipulorum utilitatem.

H. DE VECCHI PIERALICE.

## SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS. (1)

### Tigris Marina.

*Tristitiam fugiens, caelo et fruiturus aperto,  
Hesterna vacuus per compita luce vagabar;  
Ast ubi Flaminiam veni, qua proxima surgit  
Sacra tibi, Marcelle, domus, bipatente taberna  
Occurrit portae, ingenti quam turba premebat  
Obsessam numero, sedes penetrare latentes  
Discupiens, luctansque, gravis dum iussa legebat  
Aera sedens quaestor. Discendi attractus amore  
Adpropero, nummoque dato, fert unda ruentis  
Me populi introrsum. Lampas pendebat ab alto  
Lustratura locum; media constabat in aede  
Lignea concha, capax, oblonga, intusque reposita  
Nescio quid fremitu lymphas agitabat acuto.  
Circum aderant stipati omnes, defixa tenentes  
Lumina in obtutu, surgens cum rite Magister  
Instructus dextram baculo sic farier inquit:  
— « Audite, Aeneadae o magni, linguinque favete,  
Dum resero miranda animis. Quam cernitis, iste est  
Piscis hyperboreo veniens ex aequore: Phocam,  
Aut Vitulum, aut Tigrim veteres dixere Marium.  
Indole saevit atrox, virtus aut itala divum  
Mollit ingenium, iussitque inducere mores.  
Moribus adspectus respondet; vivida inardet  
Flamma oculis, fronti decus addit gratia, totum  
Corpus obit pellis ritu variata venusto.  
Si tibi vera loquor, gens alta e stirpe Quirini,  
Tu modo testis eris. Nec plura effatus, in aris  
Impiger incubuit miras; atque ecce repente  
Excita imperio, notaeque assuevit loquelas,  
Constitit in bifidam sublato corpore caudam  
Bellua, barbatae ac domini dedit oscula malae  
Tam suave, ut melius nesciret amicus amico.  
Attoniti stupere omnes, plausuque benignos  
Excepere modos: laudis dulcedine tacta  
Lumina tunc blande circumtulit illa, rependens  
More hominum grates: simulac datur esca, ferentibus  
Basiat ante manus, oblatae absorbet hiatus  
Hinc uno praedam, qualis resupinus Ulyxis  
Mandebat socios quondam Poliphenus in antro.  
Si praecepta movent, auras nunc efflat apertis  
Naribus, horridosque profert nunc ore boatus.  
Nunc ducis arbitrio docilem se praebet alumnus.  
Promptus et ad nutum partes se versat in omnes.  
Illi pulchra placent, ac forma arridet honesta;  
At si forte occurrat anus, cui plurima curae  
Lustra humero insideant, rugis ac vultus arctur,  
Ringitur, insufflat, torrumque tuctur acerba.  
O si Pasiphae superas remearet in auras,  
Piscis et istius faciem cultumque videret,  
Carte exosa bovem, hoc uno caperetur amore:  
Tantum nostra potest aetas adiungere rebus!  
Prona ego te veneror, saeculi o sapientia, fronte,  
Et cytharam tibi sacro libens: hoc pluribus unum  
Deerat inventis, ipse ut maris incolae ritum  
Humanum indueret. Natura arrisit, et omnes  
Caeruleas tam digna ferae portenta per urbes  
Iverunt passim: nunc, nunc potes ire superbum  
Sorte tua, o saeculum! Fieri quae posse negabam.  
Omnia iam fient! Vos, o vos, fata, novellas  
Accelerate vices, ut possim aequare canendo  
Quidquid in apricum veniet, novitate magistra!*

Script. Romae an. MDCCCLXII.

IOANNES BAPT. ROSANI, Sch. Piar.

(1) Iucundo hoc carmine, quod ex Urbano archivio Scholarum Piarum depromi nobis concessum est, novo commentarii capiti, quod sociis promissimus, initium damus. Scriptum soluta oratione proxime sequetur: interim socios omnes hortamur ut si quid superiore tempore latine scriptum ac nondum editum habeant, vel parum cognitum, sive aliter apud Vocem Urbis se facile commendans, mittant; nos libenter locum in commentario dabimus.



Beata Virgine Balaam, agitante et cogente prophetam Spiritu Domini: « Orietur stella ex David, et consurget virga de Israel » (1). Stella igitur Virgo, Virga autem Christus, de quo Psalmista: « Virgam virtutis tuae emittet Dominus ex Sion ». At virga pariter Virgo, de qua Isaias: « Egredietur virga de radice Iesse, et flos de radice eius ascendet, et requiescet super eum Spiritus Domini » (2). Flos autem virgae huius unigenitus Iesus, qui et « flos campi » in sacris paginis praedicatur. Sed et radix David, et genus David, et radix Iesse Mater eadem, qua una tantum dici potest radix et genus David Christus; hac enim una inter Filios David censetur, hac enim una dicitur in Evangelio: « Mariae, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus » (3). Lux est Christus, qui de se non semel dixit: « Ego sum lux mundi ». « Ego lux in mundum veni » (4). Et iterum per Psalmistam: « Lucerna pedibus meis Verbum tuum » (5). Idque recte, ait sanctus Bernardinus Senensis (in *Serm. Feriae V in Coena Dñi*); nam sicut lucerna habet testam, bombycem, et oleum, ex quibus lumen ardens refulget, sic ex Christi corpore, anima et divinitate, Christus in vita sua ad illuminandum et inflammandum fulgebat. At de Beata Matre dicit pariter Deus in psalmis: « Paravi lucernam Christo meo » (6); cuius lux ad redimendum effulsit, quia in sanctissima Genitrice sua paratam adinvenit lucernam, in qua fulgeret. « Luminare maius » est Christus; nemo enim Christum aequabit; « luminare minus » beata Mater est; caro utrique communis.

Nec aliter de beata Virgine sentit Ecclesia, quae in hymno Angelorum hanc invocatur: « Virgo Dux pacis, Genitrixque lucis ». Nec aliter primis in saeculis eam Christiani invocabant, prout est in epigrammate Pectorii: « Te precor, o Mater, lux mortuorum ». Nec minor est inter Ecclesiam et Virginem sanctissimam comparatio.

(1) Num. XXIV, v. 17.

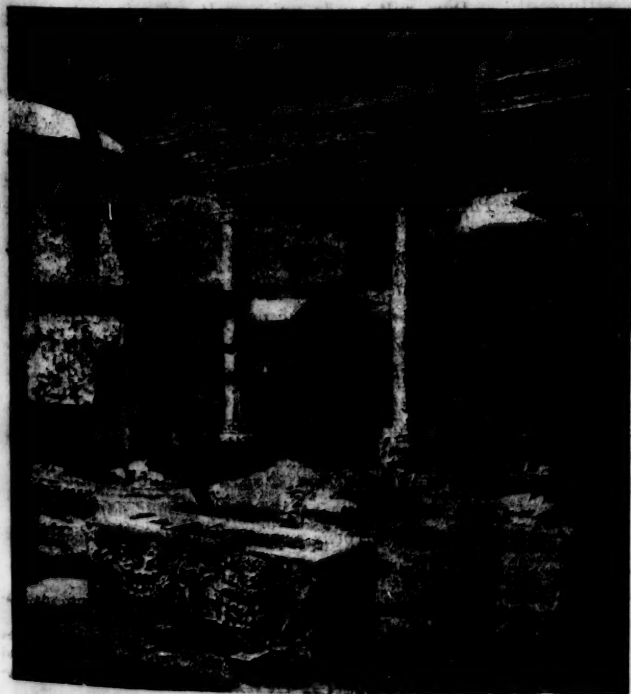
(2) Isaias, c. XI, 1.

(3) Matth., c. I, 16.

(4) Ioan., c. VIII, 12; XII, 46.

(5) Psal. 118.

(6) Psal. 131.



Basilicae S. Mariae Antiquae ala media.

Utraque « Arca Noe » dicitur; ista quia originalis peccati diluvio enatat insubmergibilis; illa quia quot in illa erant animae, servatae sunt a morte, solaque mundo naufrago salutis spes exstat; nam « nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei », et « qui non credit iam iudicatus est »; si enim « fides sine operibus mortua est », ecquid erunt opera ipsa sine fide?... Age nunc; in *Apocalypsi* habetur « mulier amicta sole, et luna sub pedibus eius, et in capite eius corona stellarum duodecim ». Sacri scriptores haec de Ecclesia explicant; sed non minus pulchre de Maria exponunt, quae omnes haereses sola interemit in universo mundo, et praesertim Mahumetanam, quae stemma sibi in luna composuit.

Sed ista indicasse sufficiat. Quot autem symbola sint, quibus Maria significatur, haud facile enumerabo multitudine obrutus. Attamen incipiam, felicioribus, qui spatio ampliori utantur, quae praetereo, memoranda relinquens.

Iamque primae principesque illae sunt, quae ex populo Dei emicuerunt mulieres, quorum virtutibus, quasi totidem scintillantibus astris paginae sanctae coruscant. Esther in primis, Iudith, Debora, Ioel. Erit Rachel, quam « Agna Domini » interpretaberis, figura illius, quae Agnum Domini peperit; erit Sarai, Augusta et Princeps femina, initium novi populi, initium illius Isaac, in quo benedicendae erant omnes gentes. Ipsam reddet ad unguem Arca testamenti, ex incorruptibili ligno et auro purissimo confecta, coram qua perpetuum candelabrum septem faculis ardens, coram qua velum impenetrabile, sanctuarium sanctuariorum (*Kodesch Kodescim*); in qua Verbum Domini scriptum, quam si quis contingeret, morte immissa divinitus plectebatur; quae in mediis castris custodita a populo custodientem custodiebat; quae Ierusalem gloria et munimen exstabat; cuius

cultus et obsequium a reliquis populis Abrahami filios, Israeliticum genus discernebat. Videsne, lector, quanta convenient, atque conspirent? Quod si libros Sapientiae revolvās, si *Canticum Cantorum*, invenies quae sculptores pictores que sexcentos defatigavere, et nostra templa pulcherrimis implere monumentis. Latet enim haec Virgo in cedro Libani, in decore Carmeli et Saron, in horto concluso, in fonte signato, in rosa ierichuntina, in thesauro balsami, in turri davidica, in cupressina sylva quae monti Sion arcique Davidicae imponebatur, in palma quae exaltabatur in Cades, in oliva quae late ramis spatiabatur in campis, in platano quae obumbrabat fontes aquarum, in piscina quae paralyticos sanabat, in porta templi quae speciosa



Basilicae S. Mariae Antiquae absis.

dicebatur, in columna ignis, in columna nubes, in lauru odore et semper virenti, in sole, in luna, in aurora, in iride. Ipsa celebratur quasi iustitiae speculum, quasi caeli ianua, quasi vas insigne plenum odoramentorum, a myrrha ad casiam et cinnamomum. Ipsa « Mater pulchrae dilectionis », ipsa « Spes », ipsa denique quidquid magnificentius potest haberi ab aurea domo et solio regis ad ipsum templum, quod erexerat Salomon; ipsa quidquid poterat esse aspectu iucundius, a piscinis Hesebon ad viridaria magni regis. Ponent columbam suavissime oculis intuentem, ut indicent eius innocentiam simul et caritatem; ponent columbam ramusculum oleae rostro ferentem, ut ostendant hanc esse conciliatricem pacis inter peccatores et Deum; ponent columbam iuxta rivulum aquarum, ut significant invitantes homines ut hauriant et satientur de fontibus Salvatoris. Aeternus ero singula sequi si voluero, enumerans; quid si causas uniuscuiusque symboli enucleabo? Qui ergo nomenclator esse non possum, quomodo fiam insuper explanator? Indicabo insignem librum Romae ab eminentissimo S. R. E. Cardinali Vives y Tuto recens editum, cui titulus *Dictionarium Marianum*, eosque ad illum delego, qui cupiunt sublimia omnia et iucunda experiri.

Mihi liceat nunc ferme defesso aliquantisper a labore symbolorum requiescere; quibus in vestigandis siquid praeterii, siquid non ea dignitate libavi, prout argumentosum opus ferebat, parcant infirmitati meae lectores optima quidem volenti, sed vix tolerabilia assequenti.

SENIOR.

## BESTIOLOE CANTANTES IN IAPONIA.

OMNIBUS temporibus ac locis homines suavissimo avium cantu esse delectatos accepimus; sed Iaponiae tantum incolae, qui vel minima naturae maxime diligunt, quasdam bestiolas suavi praeditas voce permagni habere atque omni prosequi sollicitudine non dedignantur. Eorum in haec parva animalia studium ex antiquissimis usque temporibus colligitur; sed centum circiter abhinc annis illa digna sunt habita, quae non levis momenti commercium constituerent. Nostra autem aetate eo perventum est, ut in triginta sex foris Tokii





Sacellum Vestae ad radices Palatii, ultra quod, sub Ecclesia S. Mariae Liberatricis, (quae, nondum diruta in figura redditur) basilicae S. Mariae Antiquae reliquiae repertae sunt.

formam, parietalesque picturas alias satis enarratae hodie non numeramus; ceterum in forma quam habilemus satis eminet arca sive porta, unde e vestibulo domus Caesaris Caligulae aditum in basilicam erat, primumque in atrium, quo in medio impluvium quadratum hiat adhuc. Parietes autem pictas undique historias retulisse diximus, quas tamen tempus adeo corruptit, ut vix aliquot vultus intueri hodie liceat. Contra portam autem reliquiae supersunt, quae atrium a nartheco basilicae dividunt. Per narthecum templum ingreditur, tribus distinctum navibus, quas columnae, caeque lectissimae, distinguunt. Parietes templi absidisque omnino picturis et ipsae decoratae apparent, gesta multa tum veteris tum novi testamenti effingentes: maxime autem insignes quae in abside atque in pariete et superposito conspicuntur. Iesus in abside est, Evangelii librum sustinens, cuius ad latus hinc et inde variae Pontificum eminent effigies, sed Pauli I atque Martini I nomina una superant. Altius vero in pariete Christus dominatur oroni; Crucis affixus, angelis circumdatus; eius ad pedes mulierum virorumque turbae genibus fixis consistunt, iuxta prophetiam: «Ego cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum» (1). Virginis imago, uti pariter animadvertimus, in dextero pariete repraesentatur, at dedicatoria inscriptio in utroque absidis latere divisa est, cuius haec manent verba: SANCTAE DEI GENITRICI SEMPERQUE VIRGINI MARIAE, quae forte saeculo VIII oriente depicta est, cum Ioannes Pontifex VII templi dedicationem celebravit. Et profecto, in Einseldiensi itinera-rio, quod est sub eiusdem saeculi exitu redactum, basilica Sanctae Mariae Antiquae prope forum inscribitur. Atqui templi titulum certo certius evincit inscriptio in adiacenti oratorio

(1) Ioan., XII, 82.

inventae, de Theodoto illo, « primo dispensatorum, qui oratorium ipsum dicavit SANCTAE DEI GENITRICIS VIRGO MARIA quae APPELLATUR ANTIQUA, cuius effigies repraesentatur offerentis oratorii exemplar Deiparae. Ei accedit altera inscriptio, quae nomen exhibet Ioannis Pontificis, quem tradit Liber Pontificalis decorasse basilicam « Sanctae Dei Genitricis quae Antiqua vocatur » (1).

In ipso oratorio parietales picturae exhibent Sanctam Iulitham coram iudice, Sanctum Cyrum in vinculis degentem, fustigationem eiusdem, Sancto Cyro linguam recisam, Sancti Cyrus et Iulitha in compedibus, aliaque utriusque Christianae fidei confessoris tormenta, eorumque mortem. In sacello vero, seu oratorio, quod opponitur, similes picturae effingunt beatos Cosmam, Damianum, Stephanum et Abbacyrum. Huic loco proximam invenerunt christianam inscriptionem anno DCCII sculptam, unde eruitur iamdiu coepisse condi ibi cada-vera.

Quod si quis hisce fultus argumentis quo tempore aula imperialis sedes in templum christianum commutata sit requirat, rem evenisse putem quarto saeculo occidente, quo tempore tandem Theodosius imperator idolorum cultum sustulit. Non enim alias fieri potuit locum Castoris et Pollucis et Vestae et Iuturnae aedibus tam proximum, ipsa in imperiali domo, in templum esse immutatum. Primum inde templum hoc censendum Deiparae in urbe sacratum; Liberiana enim Basilica saeculo V a Liberio Pontifice creata est.

Post Ioannem VII, novi Pontifices Zacharias, Paulus I, Adrianus I pluries templum refecere; serius vero Leo IV, ratus forte, ex delabentibus iam undique aedium imperialium ruinis, multa detrimenta subiecto templo imminere, novam erexit in foro ecclesiam, Sanctae Franciscanae Romanae nunc dicatam, quae Sancta Maria Nova nuncupata est, quo « diaconatus » titulum transtulit. Vetus coeclesia, ruinis paulatim diruta, ad saeculum tamen X usque patuit; cum, post Normanorum incursionem, conditum super novum templum est, cui titulus, Sanctae Mariae Liberatricis, ob veteris memoriam aetatis mansit.

ROMANUS.

## DE SYMBOLIS

QUAE DEIPARAM RESPICIUNT.

IN superiore numero polliciti sumus aliquid de symbolis nos fore dicturos, quibus Beata Dei Mater, Virgo Maria, vel die-

(1) Cfr. Lib. Pont. (edit. Duchesne), I, 385.

bus nostris, iam ab inde uti fuit, solet ostendi. Promississe poenitet, quia haud parvi nos taedet laboris, dum ad fidem praestandam suavissimum provocat argumentum. Hinc eodem in opere ad idem exhibendum trahimur, quod ne exhibeamus amplitudo ipsa praecipit; non enim licet phaselo exiguo indefectibilis Oceani fluctus tentare, neque

... ceratis ope Dedalaea

pennis illa quaerere, quae robustissimae aquilae contingere tot a saeculis minime potuerunt.

At quoniam redeunte solemnitate urgemur, urgemur promissis,

nam semel emissum volat irrevocabile verbum,

in ea conabimur, quae perficere desperamus, sitque voluntatis bonae excusatio iis, quibus deficiunt vires, non animi, ingenium certe non pietas, nec desiderium.

Fontes unde symbola hauriuntur praecipua, in sacris, et a sacris libris quaerenda sunt. Nos iam ista in limine primo elucubrationum harum notavimus; unum non diximus quod nunc praxi, experientiaeque didicimus, et candide confitemur, id est, eo frequentiora symbola in sacris libris haberi, quo sanctiores sunt illi qui huiusmodi figuris praenunciantur. Hinc et sanctissimus Dei Filius, utpote quia sanctissimus, ubique reperitur in scripturis divinis; caput enim et summa rerum omnium est, principium et finis, alpha et omega. Post, duo certatim succedunt quasi luminaria omnium temporum, Beatissima Deipara, et Christi Ecclesia; illa quia Mater, haec quia Sponsa, utraque quia vinculum, catena, nexus, (sinite dicam) compes aureus et adamantinus, quo Creator creaturae alligatur, Deus humano generi vincitur, terrenis caelestia, aeterna mortalibus copulantur. Atque haec eo processere, ut symbola singula, quae convenire possunt Ecclesiae, Beatissimae Virgini opportunissime conveniant, et ea quae Virgini Matri respondent, pulcherrime pariter respondere possint Ecclesiae. At interdum quae Christo evidenter propria sunt symbola, ea Sanctissimae Genitrici Eius perbelle quadrant, praesertim si requiras ea, quae iuennitatis, et benignitatis, et misericordiae plurimum proferant. Exemplum dabo. De se in *Apocalypsi* Christus fatetur: « Ego Iesus... sum radix et genus David, stella splendida et matutina » (1). De

(1) Apoc., c. XXII, v. 16.



Basilicae S. Mariae Antiquae atrium.



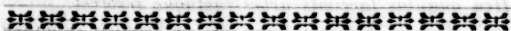
ve maculae supra dorsum recurrunt; aspis vero quasi ferreo colore et instar politi chalybis gaudet, et is plerumque habetur, quem surdum dicunt; huic proximus aureus aspis est catenulam auream probe imitans; prior non squamis sed quasi quadratis lamnis vestitur, alter anreis, ut ita dicam, squamis; at hunc villici « Caecilium » nuncupant, quia caecum praedicant, et vix semel in vita videndum; adeo rarus est. Quem ille anguicultor habebat, et quadam ambitione ostendebat et ostentabat gloriosus, viperam Australiae nominabat, fassus tamen hunc Interamnatibus in montibus invenisse. Aspidum fertur insanabile vulnus; fulmineo enim veneno coit sanguis, quo inerte morimur. Viperinis venenis non eadem vis, etsi plena discriminis; siquidem si ad necandum cuniculum duo chilogrammata pondo aequantem necessaria sunt quatuor viperini toxici milligrammata; ad examinandum hominem, qui obiter octoginta circiter chilogrammata pondo aequat, centum et sexaginta milligrammata necessaria haberentur, quae dens vipereus inserere non potest in vulnere; nam exiguus nimis est sulcus per quem effluit. At plura sunt ex adiunctis, quae lethalem efficere morsum possunt; certe morbum conflant, et sanguinem teterrime inficiunt. Initio dolor asperimus, statim torpor, inde somnus, inertia, rigor, deliquium; postremo exitus. Serpentes qui sunt in India, in Antillis, in Sudan pessime uncant. Nam ubi quis torpescere caeperit, aegre respirat, tumet lingua, riget membris, et lethargo opprimitur brevi hora moriturus. Dicitur apud Indos serpens, quem *Cobra-cappello* nominant, si publicis elenchis fides, quotannis viginti hominum millia circiter occidere. Plura mulierculae rusticae rhizotomumena praedicant adversus venena serpentium. Cauterio, ferro, igne, abscissione, perfusione pharmaci, cui nomen « ammoniaci » curabantur olim; incerta medela, et saepe inutilis si sera, si tempus intercessisset. At nuper insignis Gallorum medicus Calmette in eam mentem venit, qua ratione Pasteuriana uteretur, ut vipera aut aspide percussis mederetur. Extracto igitur veneno a serpentibus hisce mortiferis, — et quidem *cobra* illa ceteris praestat, — stillulam quam minimam inserit, exempli gratia, equo; inde vim stillulae auget, sic tertio, quarto, decimo. Hoc fit ut non modo equus ille prorsus impune morderi a serpente quovis possit, sed « serum » eius, prout in diphteritis morbo laborantibus, insitum homini vel animali omnem a serpente illatam pestem frangit ac dissipat. Unica in re festinatio medelae. Atqui haec incolumitas cuiusvis facilis esset, si, velut ad arcendas pustulas, quas variolas dicimus, eodem « sero » terque, quaterque et septies imbueremur. Hunc porro morem sequutus Calmette, etsi toxico saepe a suis anguibus, quos Insulis colit in Belgica, vulneretur, nunquam detrimenti quid excipit. Et ipse a dentibus viperinis et cobrinis virus nequissimum more extrahit, quo a serpentibus cultorem istum crotalis et nequioribus vidimus eruere. Nam ferreo forcepe caput bestiae ad collum premebat in terram, tum ringens os ferrea interposita regula, prohibebat quominus clauderetur. Post haec supposito quodam concavo vitro malas utrasque malae bestiae undique premebat, et venenum emittere cogebat vitro illo susci-

piens; nec opere desistebat, nisi omnino prius dentes aruissent.

Pro certo haec, rataque, sartaque penitus senior ille canebat. Cetera sicuti pro diphtericis ritu habentur.

Ego libenter admittam, recordatus Pontici Mithradatis illius, qui medicatas veneno epulas metuens, sibi cavat assuescens venenis; et hac industria iis inexpugnabilis factus est. Ergone vel medendo ad antiqua redimus?

P. ALEXIS.



## ANNALES.

**De re Macedonica pactioes — Mauritanum discrimen — Venezuelanum bellum — De Panamensi fovea novum foedus.**

**G**OLUCHOWSKIUS comes atque Lamsdorffius de re Macedonica Vindobonae convenere ea lege praesertim, ne quid umquam immutetur, quid innovetur in reipublicae possessione, quam Turcae tenent a saeculis. At multa contra perfici novis legibus constituere in gerenda re municipum, vel civium. Rogationes ab utroque legato probatae regibus civitatibusque totius Europae nunciabuntur ut commune suffragium obtineant. Incertum tamen nunc quoque utrum iussibus ceterarum gentium bona fide Turcae obsequantur; quin immo id facile futurum credunt, ut res diuturnam moram adhuc patiantur. Cunctationi vero novam causam addidit certe recens contentio Anglos inter Russosque exorta de navigiis bellicis Russorum quae, ultra constituta saepe iura gentium, per Pontum Euxinum tutum transitum ab Imperatore Turcarum impetrarunt. Qua de re Anglus legatus ipse quoque libellum regi obtulit eadem iura petens eandemque pro anglicis navibus facultatem; eiusque petitioni aliae quoque nationes pro suis navibus accessere idem quaesiturae. Sed frustra; rem enim denegare Turcae conantur asserentes naviculas illas, quibus aditus datus est, nullis armis instructas fretum pertransiisse.

★

Mauritania res in incerto est. Imperatoris enim calliditas id fecit ut frater eius Mohammedus vinculis non modo solutus fuerit, sed ducem exercitus esse contra perduelles voluit. Atqui eius restitutionem in integrum ita diiudicant Mauritanii, quasi innovatae regiae mentis indicium, atque derelictos Europaeorum mores, et restituta vetera falsi prophetae iura in omne imperium. Quapropter quae copiae Fez urbi obsidionem circumposuerant, a moenibus illis tandem recessere, rebusque in pacem inclinantibus, mens quoque nostrarum gentium a bellicis consiliis detorta est, nullumque amplius loricatum navigium ad Mauritaniae litora properabit.

★

Castro, Venezuelanae reipublicae praeses, oblatas condiciones de contentione sua cum Europae gentibus arbitris iudicibus proponenda,

fractus tandem minis metuque, ratas habuit. Nihilominus quoadusque res omnis arbitrorum sententia definiatur bellica gentium navigia litus Venezuelanum non derelictura videntur; eius enim oras rapidis motibus late adhuc invigilant citoque cursu obsident, atque commercia maritima omnia, navibus circumpotiti, intercludere. Quare urbes reipublicae paulatim commeatu omni prohibita, opificia passim, carbonis deficientibus acervis exstincta immotaque manent, ac simul commercia et negotia languescunt. Interea Germanici nautae accedere ad Macaraibo oppidum per maris fretum conati sunt, sed commissa utrinque ballistaria pugna depulso sese ab audaci nisu viderunt. Interim civile bellum additur bello externo. Matos enim dux eiusque in perduellione socii, longinquas provincias ubique coacto agmine vastant, urbes congregiuntur. Coro etiam urbs flagrans bello integram per diem vias atque plateas vidit a seditiosorum copiis ferro et igne, frustra tamen, petitas, dum reipublicae optimates, ditioresque viri omnes vades exstant pro patria ut magnam aeris alieni congerat pecuniam, qua externarum gentium petitionibus satisfacere possit.

★

Roosevelt, Americanae septemtrionalis reipublicae praeses, rogationem de Panamensi fovea novo consilio novoque ausu perficienda suis ministris obtulit, quam Hay, rerum ad externos summus curator, una cum Columbiensi legato concorditer mente paraverat. Novo foedere icto iura omnia, quae Gallicum sodalitium ante a Columbianis magistratibus obtinuerat, Americanis deferuntur, ipsumque ius advigilandi per freti litora ipsis conceditur. Loca autem omnia, per quae fovea excavanda et deducenda est, certo pretio Americanis locata ad annos centum. Reliquum est, ut Columbiani senatores suis suffragiis rem sanciant, quod statim futurum praedicant ac novis, quae his diebus agitantur, comitiis, novi senatores electi erunt.

POPULICOLA.

## PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS.

**I**N Austria dum contentionem municipes Vindobonae de re vectigali habent, acerrima disputatio exorta est inter Bohemos et populares oratores, qui paene manus inter se conservare: rei occasio fuerunt nonnulla verba parum cauta a Bohemo quodam legato contra Vetterium, alterum a praeside, inlata.

In Gallia coetui municipum Bourgeois populi orator maximis suffragiis iterum praeses est confirmatus: creati simul novi senatores, quorum ii maxime adlecti sunt, qui ministris reipublicae faveant.

In Germania de re agraria disceptatum, iuxta rogationes, quas Heyl eiusque socii oratores populi obtulere: rogatio a Speck oratore proposita, qua latius arbitrium de re commerciali gerenda ministris relinquatur, suffragium retulit.

SCRIBA.







# LE LAUDI LATINE IL CANTICO DEL SOLE

DI  
S. FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897

Hoc libello, praeter venustam praefationem a Paulo Sabatier, viro rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinae cum interpretatione italica, *Canticum Solis*, et illa *Speculi perfectionis* capita, quae *Cantici* originem exponunt, aliaque permulta. Libellum hunc Iulius Salvadori, litteris tradendis in Romano Athenaeo doctor egregius, maxima edidit cura, ac Romae apud commentarii *Vox Urbis* Administratorem venit L. 0.50, in pauperum levamen.

## FIDES, QUOD MUSICUM ORGANUM STRADIVARIUS

Cremonensium artifex celeberrimus confecit,  
Romae veneunt.

Negotium agitur apud *Vocis Urbis* administratorem Romae, via *Alessandrina*, 87.

### VARIA

#### Canis medicinam faciens.

In pago pulcherrimo Mendip vici plures, et rura, in quibus pecuniosi homines et iucunditate loci, et caeli temperie, et salubritate aeris allekti, praedia domosque ad rusticandum habent; habent et una cum domibus pullos, greges, villicos, colonos, quibus exercetur solum aratro, pascuntur armenta, vineta comuntur, coluntur. Hic ergo dum duo pastores lac super ignibus in cacabo calefaciunt, calamitate nescio qua ahenus aestuante intus lacte decedit, et alterum e duobus canibus, qui duos greges amice tuebantur, nimis foco proximum ebullienti aspergine super humeros collumque roravit. Miserrime eiulans dolore ille fugit; sequuta est eiulantem comes bestia. Diuturnam post horam una haec ultima rediit, et nihil de illa infirma, mortuam quippe putabant, amplius notum fuit. At heri animadverterunt certis horis, qualibet die, canis qui fuerat reliquus sanus in ignota abire, postquam ore cibos, quot poterat, apprehenderit. A longe sequentes invenere canem infirmum sub arbustis iacentem, cui socius canis non modo cibos afferebat, sed lingua plagas lambebat collo humerisque impositas, et sic emundabat, et refrigerabat; non enim aegrotus poterat sua lingua contingere, et mederi. Mirati sunt. Factum igitur est ut, curante cane amico et medicinam ore faciente, ille convalesceret infirmus, et una cum socio, a quo nutritus et curatus fuerat, sanus ad gregem reverterit.

#### Herbae semina scientia risum.

Apud Arabes planta quaedam est, cui a ridendo nomen. Edit haec fructus atros phaseolis similes, quos Arabes deglutunt, non ultra tres aut quatuor. Hi ebrietatem quamdam gestientem, ridentem, laetam excitant, plenam iucunditatis ad horam; inde somnum. Expectati nihil memorant, neque incommoda patiuntur. At si multa semina deglutierint, somnus lethalis est. Venenum ergo inest, prouti ranunculo scelerato, quem ex hortis omnibus exterminatum opto.

## FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE  
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO  
veneunt apud comm. *VOX URBIS* Administratorem.

### URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 X 0.24)

qui sociis commentarii *VOX URBIS* dono datur  
venit singillatim L. 2.50

apud comm. *VOX URBIS* administratorem.

SI QUIS PLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA  
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.



**IBER** (vulgo "ALBUM")  
praecipua Urbis referens, pulcritudine insignis atque, commentarii *Vox Urbis* moderatore iubente, expresse conflatus, apud eundem commentarii administratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87, ven. lib. 1.50.

#### Vetustissima bibliothecarum.

Eruditus vir Hilprecht in athenaeo Pensilvanico doctor, quum in effossiones urbis Nipur incumberet, Babylone ipsa longe antiquioris, in bibliothecam incidit maximo additam templo, prouti tunc addendi mos erat, quum scientia et sapientia omnis penes sacerdotes haberetur. Ingens haec aula duodeviginti millia habet... volumina ne dicam? Atqui advoli non possunt. Libros igitur appellabo. Nec ita appellabimus, si vera nuntiare velimus. Constant enim opera singula ex lateritiis tabulis cuneiformi, quem dicunt, caractere notatis, quod quidem optimum est; nam cuneiformes notas et linguam in Assyriis versati rebus optime callent. Haec igitur bibliotheca operibus gaudet, quae sex abhinc annorum millibus, et vel ultra, viri illius temporis conscripserunt, quaeque ad nostras pervenere manus, quia non chartis, non ligno, non pellibus, sed testaceis, sed lateritiis, sed fictilibus credita fuere tabellis. Habentur in iis, ulterius enim progredi angustiae temporis vetuerunt, et singula scrutari nondum concessum fuit, habentur, inquam, quae ad architecturam, quae ad linguam, scilicet vocabularia, grammaticas et huiusmodi, quae ad historias, ad leges tum invocatas, tum latas pertinent, quae ad scripta forensia, orationes, perorationes, quaestiones, quae ad iudicia et sententias, quae ad foedera et iura pacis ac belli, quae ad humaniores litteras, cultusque, moresque provehendos coluntur. Omnia denique, quae nostra aetate florent, illic floruisse testantur: nec spes deest quandoque inter plurima illa posse reperiri quod inventiones artesque spectet, quod amplifcet vel notiones plurium rerum, quae de praeis vix memorantur, et sublime aliquid biblicis disciplinis perutile posse reperiri polliceantur.

#### Ioci.

#### Quae dabis, recipies.

Pistor et salsamentarius amici tabernas habebant proximas; hinc salsamentarius a pistore panes et quae circa emebat, pistor a salsamen-

tario suillae omne genus, caseum, butyrum aleces et similia. Uterque vir bonus, at uterque..., forsan iniquis lancibus utebantur. Uterque fraudem compererat, neuter tamen amicum deserere, neuter queri de re prior volebat. At salsamentarius ita se gessit. Ubi ad eum pistoris puer venit elenchum emendorum obsoniorum portans, salsamentarius elenchum ipsum, mutato rerum nomine emendarum, scripsit, misitque ad pistorem, verbis morans puerum donec ille rediret. Tunc quae missa a pistore fuerant apprehendens: — Chilogramma casei tu petis. Ecce impono huic lanci chilogramma panis, a pistore missum. — Aequatis ponderibus dedit; sic de larido, sic de perna, de butyro, de reliquis, quorum pondus ipse diviserat divisim mittenda involuerat, ut singula redderent pondere quae pistor poposcerat. Appensis igitur singulis, puerum pistori remisit. Qui dixisse fertur: — Quae dedi, recepi!

Post haec recte vendiderunt sibi invicem; utrum aliis, an minus, ignoro.

P. d. V.

#### LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

D. DUFRESNE. *Les cryptes vaticanes.* — Romae-Parisiis edid. Desclée, Lefebvre et Soc., MCMII.

ORAZIO MARUCCHI. *Le catacombe romane secondo gli ultimi studi e le più recenti scoperte.* Compendio della Roma sotterranea con molte piante parziali dei cimiteri e riproduzioni di monumenti. — Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc., MCMII.

Sanctae Eurosiae Virginis Martyris vita a TITO CURTIO sacerdote exarata. — Treiae, typis A. Valentini, MDCCCCI.

De Hilario Altobellio commentariolum a TITO CURTIO digestum. — Treiae, typis A. Valentini, MDCCCCII.

GENNARO ANGELINI. *Ricordi e impressioni di Terrasanta.* — Romae, ex officina Salesiana, 1903.



## HORA POSTREMA.

Dum hic *Vocis Urbis* numerus prelo committitur, Aristides Leonori eques, Commentarii nostri possessor et administrator, Leoni PP. XIII fasciculum ineunte anno Ei dicatum humillime offert.

De humanissima acceptione peculiariter in proximo numero dicemus.

## LIBRORUM RECENSIO

Dr. N. CALVAGNA. Sull'accento della enciclopedia latina. - Catalansilii, ex officina Omnibus, MDCCCXIII.

Qui de latina pronuntiatione sententiam in Commentario nostro ant iam protulerant aut forte sunt prolaturi, ille hand erit inopportuna lectio eruditi sane operis doct. N. Calvagnae. Is quæstionem agitavit, utrum encyclopædia «que», «ve», «ne», additæ vocalibus exstanti in vocalem brevem, transferant in hanc accentum, ita ut recitandum sit *periculadque, templadque* et similia, producta penultima. Atque ita scilicet sentit et doctor contra ea quæ scripsit Langenius in libro de grammaticæ præceptis ad accentum spectantibus, et contra communem usum. Rem vero suam tunc primum exempla adducendo hexametrorum ævi imperialis, sic exornat: «*regnadque piorum*» - «*sedadque cruenta - sanctadque altaria cernis*», et huiusmodi complurium. Quo loco verissime animadvertit, sæculo III post Ch. n. accentum sic dominari coepisse, ut syllaba brevis, hoc ipso quod accentum reciperet, produceretur, quemadmodum in his:

- *Talia quis faciat, nisi vos quæ amor adegit?*

- *Hoc iacet in tumulo repetens Petronius humum.*

Hæc missa id evinci affirmat ex oratoris clausulis Lactantii, Simeonis, Cassiodori, qualia hæc: «*Factique narratur*» - «*mensuraque præstat*». Cum enim ipsæ solent ambitum concludere hæc formula:

«*hæc alii perraro molossam adhibeant aut anaphorice præconante dactylo, iure arguit Calvagna, in clausulis illis a debilius pronuntiarum cum accentu, id est tamquam productam. Quin etiam ipsius Ciceronis profert similes clausulas, quales: «*Tigraneque genit*»; «*summaque virtus*», in quibus vocales illas breves a producta sono casset falsæ prolatae. Vix enim credi posse putat, sedulo caventem Tullium clausulam adoniam, quæ hexametri terminatur versus, id scilicet vitii eundem admisisse.*

His rationibus alligata nititur Calvagna, maxime vero grammaticorum præceptis, quorum auctoritati nimium fortasse concedit. Idem opinatur, ætatis Tullianæ pronuntiationem et sensum quantitatis, etiam prolapsæ linguae sæculi, integra et immutata mansisse; quæ tamen opinio contradictores habet non paucos, eosque minime spernendos.

Vulcanus. Liber primus. Carmen ALBERTI SALVAGNI Magentini in certamine poetico Hocuffiano magna laude ornatum. - Amstelodami apud Io. Mullerum, MDCCCXIII.

Summa carminis, quam ipsa pene auctoris verbis exhibemus, hæc est: - Calliope, tot iam annos moerens, quia tenero viduata marito, Pierio colle relicto, noctu Misenis oris allabatur. Moestus in umbra surgebat, innitens ad monumentum, Vergilius; quem ut adeperit Camoena, causam doloris est sciscitata. Maro autem hanc esse causam dicit, quod, extincta nunc

lampade Phœbi, atra libido foedaverit castalium fontem horreatque suaves haustus sordida gens, alibi studiis ignava retortis. Respondet Calliope, musas esse pacis et quietis amicas; contra vero, novam progeniem acerbis curis urgeri, lucri maxime fatigatam cupidine; idcirco urbaniorum cultum nunc homines impulsisse ad calles diversos; cessasse Apollinem Vulcano. Tum vero nuncians se pandituram nova terrigenum miracula, alarum remigio secum rapit Vergilium usque Magentiam. Stupet Maro videns actum vapore currum, quasi immanem bestiam fugientem, seque interdum condentem in antris, terribusque exclamat:

*Hec quantas lacrimis urbes luctuque revolvit!*

*Quis deus in homines hanc pestem immisit iniquus?*

At Calliope tranquillo esse animo vatem iubet, edocetque ab origine carbonis per sæcula vices, effusiones, usus; describit rationem omnem partesque singulas machinae; dein ordine narrat applicitam navibus eandem vaporis vim, et inventoris Dionysii Papinii casus, et Fultonii solertiam excogitantis torpedines.

Sequitur invocatio duplex; altera Sabauda comiti Aloisio qui «*vias italicas insueta secutus, sidera de- vectus, gelidas enavit ad Aretos*»; altera gentium dominae Romæ, cui Urbi victrici, per mille vias, quæ per venas ad vitæ fontem, gentes ex orbe terrarum toto tributa mittunt.

Ignito carmine dignus Vulcanus, idemque periculosus tractantibus. Quapropter Alberto Salvagnio gratulamur, quod is incolumis per ignes incedens, multa ingenii laude fabulam texuit et Ovidiano more depinxit res latinis labiis novas ac perdifficiles. Sunt quidem in carmine cccc versuum obscuriora quædam; sunt versus aliquot amplexiores claudendo numini Vulcano, quam cytharæ arbitro Apollini, ut hi:

v. 44. *Argentique fames vires spiritumque ministrat.*

45. *Iam cultis homines urbanior impulit acres...*

67. *Sinistra cliivi stant parte Cacuminis; inde...*

101. *Qui deus in homines hanc pestem immisit iniquus?*

120. *Indigesta strues compositi et ordine caeli.*

181. *Aggreditur ceteros uncis impellere motu.*

Verum, ut ipse auctor affirmat «*cessit Apollo Vulcano*» et «*ubi plura nitent in carmine, non ego paucis offendar maculis*»; quod profecto idem sentient quicumque in hoc libro legendum ingenium potius et iudicium quam paedagogi diligentiam exquirent.

Il verbo latino e la sua coniugazione. - Studio del prof. COSTANTE FORTIS. - Novocomi editit Societas Pliniana, MDCCCXIII.

Sunt qui reprehendant quod in præceptis tradendis de latina «*Nominum*» declinatione ac de coniugatione «*Verborum*» plerique novas vias arripuerint, tritas reliquerint. Alii mediam quandam viam censent esse tenendam, quæ subtilior illa ratio, seu linguae doctrina, nec omnino neglegatur, nec imponatur severius quam sustinere pueriles humeri valeant.

Litem dirimere tentavit nuper et doctor Constans Fortis, propositum «*Verborum*» latinorum duplici ordine, «*debilius*» et «*fortius*», prout eorum themata, quæ vocant, aut in vocalem exeunt, aut in consonantem. Utriusque ordinis coniugationes dat quatuor, assignans debilibus themata in a, ut *laudā-re*; in e, ut *replē-re*; in u, ut *exuē-re*; in i, ut *audi-re*; fortibus vero themata in consonantem, interiecta vocali; ā, ut *domā-re*; ē longa, ut *monē-re*; ē brevis, ut *molē-re*; ī, ut *aper-i-re*. Deinde ceteras «*Verborum*» partes persequitur, præsertim quæ est de formatione temporum.

Parvus liber XIV vix paginis constans allicit brevitate ac simplicitate sua non minus præceptores, quam alumnos. Verum «*in tenui labor*»; nec facile sciens an per densum istum penitiorum investigationis apparatus captui et memoriae puerorum consulatur satia. Ante discant alumni verborum *παράδειγμα* memoriter; ea ubi tenuerint, utilitate non carebit proposita ratio.

PETRUS ANGELINI.

## NICOLAI MACHIAVELLI SENTENTIAE.

▲ In regno temperato atque miti divitias, quæ agrorum cultu et artibus prodeunt, quam plurimum augescere perspicimus; nam quisque iis rebus ditescit, eaque adipisci quaerit bona, quibus tuto frui posse sibi videatur. Quo fit, ut omnes certatim privatis ac publicis commoditatibus intenti, utraque mirum in modum explicent, augeantque.

▲ Publica securitate, atque praesidio pollent commercia et agricultura; proinde princeps excitet populos, ut tranquille negotiis terræque cultui vacent; ne quis praediis reficiendis abstineat, timens sibi auferantur, neve alter commercia deserat ob nimia tributa. Idcirco hac de re laborantibus praemia parare curae sit principi, suamque urbem vel ditionem ampliorem reddere.

▲ Praedia firmiores, quam ars mercatoria, largiuntur divitias.

Latine reddidit C. DEHÖ.

## AENIGMATA

I.

(Historicum).

Quis sibi Vergilii versus adscripserit olim

Immerito, et quinam sint reperire stude.

Distichon est comptum. Clari celebrare Maronis

Nomen et alterius spernere disce dolum.

Egerat hunc auri laudisque effraena cupido;

Fraus est versiculis quinque resecta nova.

II.

Totum sume, riget: truncato vertice tardus

Complet iter; propere cogit abire metus.

Vocis visceribus si consona prima fugetur,

Exempla assidui mira laboris habes.

Altera tollatur; ramo congestus in alto

Dulcia saepe canit, saepius aethra secat.

M. FUSCO.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet THOMAE VALLAURI opus, cui titulus:

HISTORIA CRITICA LITTERARUM LATINARUM.

Aenigmata an. V, n. XXIII proposita his respondent:

1) Apis; 2) Palus.

Et rite soluta miserunt:

Caiet. Valenza, *Cephæudio*. - C. Tranchese S. I. *Neapoli*. - Eug. Sosio, *Bormio*. - Ios. Iust. Grines Sch. *Piar.*, *Nicolsburgo*. - Alois. Battisti, *Maraula*. - Guil. Schenz, *Stisbona*. - D. Le Provost, *Briocem*. - Bibliotheca Seminarii Monregalensis. - Lad. Lud. Podobinski, *Cracovia*. - M. Vidal, *Palma in insula Majorica*. - Fr. Honorius a Treppio, *S. Romulo ad Figulinos*. - V. Hertel, *Mendhusio*. - Aem. Gschwind Sch. *Piar.*, *Pragae*. - Alex. P. Gest, *Lamberville*. - Am. Robert, *Marieville*. - Ios. Wabner, *Varsavia Polon.* - Ioan. Sismondo, *Ant. Allaria, Augusta Taurinorum*. - Bon. Kansen O. S. B., *Torah*. - Alois. Cappelli, *Senis*. - Iac. Bertran, *Figueris*. - Ios. Vawer C. SS. R., *Vaals*. - Ios. Walter, *Noo Eboraco*. - Ios. Grass, *Novorio*. - Rich. Malotta, *Starnobates*.

Sortita est praemium

BIBLIOTHECA SEMINARII MONREGALENSIS,

ad quam missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus:

LOLLIUS

SIVE

DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE - Ex officina Pacts Phil. Caggiani.